

Карачова Д.В.

kafedrargflnu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9526-2406>

кандидат філологічних наук, старший викладач,
кафедра ділової іноземної мови та перекладу,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
Харків, Україна

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

На сьогоднішній день у зв'язку зі світовими глобалізаційними процесами вплив Заходу та західної культури стає все більш помітним та істотним. Як відомо, сучасне західне життя зазнає величезного впливу фемінізму, що виявляє себе в соціальній та науковій сфері: у культурі поведінки, у літературі, перекладі та інших сферах життя. Ігнорувати цей вплив стає неможливо, тому набуває популярності вивчення гендерних особливостей та різновидів поведінки чоловіків та жінок. На думку Кірілліної „гендер” не є примітивною категорією роду, гендер розглядається як соціокультурний, дискурсивний та психолінгвістичний феномен” (Кириллина, 1999, с. 45).

У наш час гендерна лінгвістика є досить новим та не дуже вивченим лінгвістичним різновидом. Тому все більше й більше науковців намагаються дослідити цю тему. Проте, слід зазначити, що основна маса праць з гендерної лінгвістики базується лише на психологічних дослідженнях, не спираючись на більш глибокі та конкретні факти з біологічних процесів у мозку людини.

Науковою новизною нашої статті є те, ще вперше особливості гендерної лінгвістики будуть розглядатися у біологічній концепції, намагаючись пояснити природу гендерного різновиду перекладу не тільки психологічними особливостями людини, але й її природними (біологічними) особливостями.

Мета статті – зробити перший загальний огляд гендерних особливостей перекладу науково-технічних текстів з точки зору саме біологічної концепції.

На думку М. Медетової сучасні гендерні дослідження можна поділити на три підходи (Медетова, 2010):

1) соціальний підхід в якому гендерний аспект розглядається виключно на лексичних різновидах та соціальному положенні чоловіків та жінок;

2) соціопсихолінгвістичний який виявляє особливості мовної поведінки обох статей (чоловічої та жіночої), допомагає у побудові психолінгвістичних теорій чоловічого та жіночого типів мовної поведінки;

3) когнітивний аспект.

Проте, як стверджує М. Медетова, тільки у сукупності всі ці підходи можуть надати необхідний результат, адже вони доповнюють один одного надаючи дослідженню цілісності.

А. Михайлова стверджує, що гендер представляє собою соціокультурний та психолінгвістичний феномен, який необхідно врахувати у процесі перекладу, адже він є надзвичайно важливим (Михайлова, 2009).

На думку О. Бурукіної гендер – це не примітивна категорія роду, а асоціації, які можуть значним чином стимулювати творчий процес. Вона також наголошує, що процес перекладу – це пошук послідовних варіантів з тих, що вже відомі перекладачеві, тобто використання перекладачем своїх особистих лінгвістичних та когнітивних знань (Бурукіна, 2000). Цей процес є надзвичайно важливим, адже, на думку М. Медетової „недооцінення гендерного фактору у перекладі може мати надзвичайно неприємні наслідки, навіть ігнорування тексту перекладу носіями мови” (Медетова, 2010, с.254). Адже будь-який переклад повинен бути адекватним та зберігати всі деталі та специфіку оригінального тексту, включаючи гендерний аспект. Тому є надзвичайно важливим визначити хто є автором тексту, який ви збираєтесь перекладати та спробувати врахувати всі специфічні деталі перекладу, щоб він якнайкраще відповідав тексту оригіналу. Це стосується не тільки художніх текстів, але й текстів наукової та технічної направленості, адже це може допомогти вам краще зрозуміти стиль тексту та специфіку роботи з ним.

Як ми бачимо, оминати гендерний аспект при перекладі будь-якого тексту майже неможливо, адже він несе у собі багато підказок, врахувавши які, можна значно полегшити роботу з перекладом. М. Медетова вважає, що „буде доцільним розглядати також гендерну мовну картину світу перекладача, яка включає в себе різноманіття репрезентацій гендерних відносин та уявлень, під якими можуть розумітися структурна сукупність, соціальна диференціація статі, специфіка схожості гендерної картини світу автора тексту та перекладача-інтерпретатора” (Медетова, 2010, с.255).

Всі ці дослідження та наукові дослідження лише підтверджують той факт, що тема гендеру не тільки не втрачає своєї популярності, але й набирає нової. Все більше дослідників звертаються до цієї теми, адже знаходяться все нові й цікаві факти які намагаються дослідити науковці з усього світу.

Як вже зазначалося на початку, в цій статті ми будемо розглядати гендерні особливості перекладу з точки зору саме біологічних процесів у мозку людини.

У нашій статті ми спиралися на сучасні наукові дослідження провідного фахівця у сфері біології Джона Медину, молекулярного біолога-еволюціоніста, який займається вивченням генів, які приймають участь у розвитку мозку. А також на провідні праці науковців, які займаються проблемами вивченням гендерної лінгвістики.

Як стверджує Д. Медина „гендерні відмінності чоловіків та жінок визначаються трьома ознаками: генетичними, анатомічними та особливостями поведінки” (Медина, 2014). У нашій статті ми звернемо увагу саме на анатомічні ознаки та особливості поведінки, що дасть нам змогу кращим чином дослідити цю тему та охарактеризувати гендерні різновиди перекладу науково-технічних текстів.

Вважається, що чоловіки є більш консервативними при перекладі аніж жінки, які є більш схильними до описового методу перекладу. Це можна пояснити біологічними особливостями мозку чоловіків та жінок.

Науково підтверджено, що мозок чоловіків більший за мозок жінок, проте це не впливає на їхні професійні або наукові здібності, а характеризується лише різними підходами до виконання певних обов’язків. Розглянемо це більш детально в точки зору біології.

Мозок людини складається з сірої речовини – це ділянка мозку, яка допомагає нам думати та білої речовини – ділянки, яка відповідає за передачу інформації. У мозку чоловіків превалує біла речовина, в той час як у жінок – сіра. З цього можна зробити висновок, що певні навички розумової активності закладені в нас вже на генетичному рівні.

Це пояснює та науково підтверджує той факт, що жінки вирізняються своєю багатофункціональністю, особливістю до виконання багатьох справ одночасно, не вникаючи у ці справи занадто детально, проте чоловіки характеризуються здатністю до виконання досить вузькоспеціалізованих завдань та спроможні вникнути у свою роботу дуже детально. Це значним чином впливає на особливості перекладу, адже чоловічий та жіночий стиль та індивідуальний характер перекладу доволі часто можна чітко розрізнити у науковій та технічній сферах.

На думку Д. Медини жінки є більш емоційними у всіх сферах, в тому числі й у роботі, тому завдяки цій емоційності „у них просто більше інформації на яку вони здатні реагувати” (Медина, 2014). Д. Медина наголошує, що жінки використовують мигдалину лівої півкулі мозку, що характеризується сприйняттям деталей та емоцій, проте чоловіки використовують мигдалину правої півкулі, тому запам’ятовують та реагують на саму суть проблеми або якогось завдання.

Отже, завдяки біологічним особливостям розумової активності чоловіків та жінок можна пояснити досить різні підходи до їх перекладацької діяльності.

Як відомо, переклад є досить важкою справою, адже перекладач повинен максимально наближено до оригіналу передати суть сказаного автором, намагатися зберегти авторський стиль та характер, врахувати культурні особливості двох націй.

У науковій та технічній сфері перекладач стикається із ще більшими випробуваннями, адже тут важлива точність та адекватність перекладу. Переклад науково-технічного тексту є досить важким завданням, тому перекладачі часто вдаються до різноманітних трансформацій, щоб якнайкраще та достовірніше донести інформацію з мови оригіналу.

Основою технічного перекладу є формальний стиль та логічність перекладу матеріалу, використання спеціалізованої лексики, беземоційність, точність. Перекладацька варіативність є досить обмеженою жорсткими рамками логічності, послідовності та безособовості, що робить технічний переклад надзвичайно важким завданням. Перекладач повинен бути не тільки обізнаним у лексиці за темою перекладу, але й мати змогу розбиратися у цій сфері, адже стрімкий розвиток науки і техніки надає нам все більше й більше різноманітних наукових винаходів, досягнень, термінів, які треба вміти правильно інтерпретувати.

Звертаючись до гендерного аспекту перекладу перш за все слід зазначити, що у сфері технічного перекладу чоловіків значно більше аніж жінок. Це підтверджує думку Д. Медіни, що чоловікам набагато легше впоратися із цим завданням, адже воно вимагає величезної концентрації уваги на різноманітних деталях у процесі перекладу (Медина, 2014). Проте, інколи жінки також виявляють цікавість до технічного перекладу. Доволі часто, дослідивши особливості перекладу таких текстів можливо зрозуміти гендерну належність цього перекладу. Деякі дослідники вважають, що у технічному перекладі на вибір необхідного відповідника та словарного запасу впливає значним чином стать перекладача. Чоловіки використовують набагато більше безособових конструкцій аніж жінки, підбирають більш конкретні та точні терміни, не вдаючись до описових деталей.

Задля дослідження нашої теорії, нами був проведений експеримент, в якому приймали участь студенти 2 та 4 курсу спеціальності „Переклад”, в ході якого потрібно було письмово перекласти технічний текст з англійської українською мовою.

Було виявлено, що при перекладі доволі складного технічного тексту жінки переважно обирають більш-менш знайомі перекладені терміни та намагаються побудувати весь переклад навколо цих термінів, не вдаючись до аналогів та еквівалентів, що вказує на те, що жінки гірше орієнтуються у технічній сфері та технічних термінах. Чоловікам легше впоратися із цим завданням, адже вони можуть легко провести паралелі з іншими схожими галузями та побудувати більш чіткі контекстуальні зв'язки.

Виявлено, що у процесі перекладу жінки, стикаючись із якимось незрозумілим терміном чи ситуацією, скоріш за все вилучать її із перекладу та замінять на якийсь відповідник, або використають описовий метод. Чоловіки ж переважно не вдаються в таких ситуаціях до еквівалентів чи опису, а вибирають найбільш відповідний та конкретний, на їх думку, варіант.

Навіть у науково-технічній сфері жіночий переклад тексту вирізняється загальною експресивністю. Це виявляє себе у використанні більш специфічної лексики та вживанні різноманітних синтаксичних конструкцій. Також часто зустрічаються занадто складні граматичні та синтаксичні конструкції, які призводять до того, що читач або не може зрозуміти суть тексту, або витрачає більше часу на пошуки логічної послідовності цього перекладу.

Слід зазначити, що жінки сприймають переклад як творчий процес, тому підходять до перекладу більш креативно та різнобічно, що значним чином відбивається на якості та точності науково-технічного перекладу.

Чоловічий переклад значно відрізняється від жіночого безособовістю, точністю конструкцій та переважною відсутністю емоційного забарвлення.

Я. Єфімцевою був проведений психолінгвістичний експеримент в ході якого вона виявила 4 основні принципи різновидів чоловічого та жіночого перекладів (Єфімцева, 2010):

1) повнота перекладу.

Хоча за об'ємом інформації гендерна різниця була майже непомітною, проте було виявлено, що в процесі перекладу, стикаючись із незрозумілою інформацією, жінки намагаються її скоротити або усунути, якщо є така можливість.

2) використання певної лексики.

У процесі перекладу жінки намагаються більше використовувати описовий метод на відміну від чоловіків, котрі намагаються максимально точно перекласти термін одним словом або словосполученням, проводячи аналогії та шукаючи відповідники.

3) передача емоційної забарвленості тексту.

Я. Єфімцева зазначає, що у цьому пункті спостерігається дуже цікава тенденція, а саме: у перекладачів може бути як посилення експресії так і її зниження. І саме чоловіки характеризуються пониженням експресії перекладу, чого не було помічено у жінок-перекладачів.

4) синтаксична будова речення.

Дослідниця вважає, що багата лексика, логічна зв'язність синтаксичних структур значним чином відрізняється у жінок та у чоловіків-перекладачів.

Безумовно, такі досліді та експерименти лише набирають популярності, тому ще треба прикласти багато зусиль, щоб мати змогу

всесторонньо та глобально дослідити проблему гендерного різновиду, проте перші спроби вже мають місце бути.

Отже, згідно з проведеними дослідженнями, можна зробити висновок, що гендерний аспект перекладу значним чином впливає на якість технічного перекладу.

Вважається, що чоловіки значно краще можуть впоратися із науково-технічним різновидом перекладу проте, це зовсім не означає, що серед перекладачів, які є професіоналами у технічному перекладі, немає жінок. Це зовсім не так. Дуже часто наполегливість та багаторічний досвід допомагає жінкам конкурувати у цій сфері з чоловіками. Адже, відомо, що жінки мають більший словарний запас та творчий підхід, тому це значно допомагає їм у сфері перекладу. Цьому сприяє також глобалізаційний вплив Заходу, адже сучасні жінки ні в чому не хочуть поступатися чоловікам, тому надзвичайно наполегливо працюють та досягають не меншого успіху аніж чоловіки.

Однак, слід пам'ятати, що надзвичайно важливу (домінуючу) роль у процесі перекладу відіграє саме біологічна специфіка мозку чоловіків та жінок, на чому і наголошував Д. Медина і що було підтверджено у нашому дослідженні.

Тема гендерного перекладу є надзвичайно актуальною, цікавою та ваговою у перекладознавстві тому вона потребує подальшого більш ґрунтовного дослідження у майбутньому.

Список використаної літератури

1. Бурукіна О.С. Гендерний аспект перекладу. Гендер как интрига познания. Сб. статей. 2000. С. 99 – 107. **2. Ефимцева Я.Н.** Проявление гендерных различий в переводе. Building cultural bridges: Integrating Languages, Linguistics, Literature and Translation into Education: материалы междунар. конф., Алматы, 2010. С. 438–440. **3. Кириллина А. В.** Гендер: лингвистические аспекты. М., Институт социологии РАН, 1999. – 180 с. **4. Медетова М. Е.** Гендерний фактор в перекладі. Вестник КазНУ. 2010. №6 (130). С. 253 – 255. **5. Медина Д.** Правила мозгу. Что стоит знать о мозге вам и вашим детям. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2014. URL: <https://psyfactor.org/lib/gender6.htm> **6. Михайлова А. Г.** Социокультурный подход к изучению гендера. Вісник СевДТУ. 2009. (№ 96) С. 41 – 43.

References

1. Burukina, O.S. (2000). Gender aspect of translation [Gender aspect of translation]. Minsk [in Russian]. **2. Efimtseva, Ya.N.** (2010). Proyavleniye gendernykh razlichiy v perevode [Manifestation of gender differences in translation]. Almaty [in Russian]. **3. Kirillina, A. V.** (1999). Gender: lingvisticheskiye aspekty [Gender: linguistic aspects]. Moskva [in Russian]. **4. Medetova, M. E.** (2010). Genderniy faktor v perevode [Gender factor in translation]. Almaty [in Russian]. **5. Medina, D.** (2014). Pravila mozga. Chto stoit znat o mozge vam i vashim detyam. [Rules of the brain.

What is worth knowing about the brain to you and your children]. Moskva [in Russian]. **6. Mikhailova, A. N.** (2009). Sotsiokulturnyy podkhod k izucheniyu gendera [Sociocultural approach to the study of gender]. Sevastopol [in Russian].

Карачова Д.В. Гендерні особливості перекладу науково-технічних текстів

У статті розглянуто гендерний аспект перекладу та його особливості на основі біологічних процесів мозку людини. Вперше особливості гендерної лінгвістики були розглянуті у біологічній концепції, намагаючись пояснити природу гендерного різновиду перекладу не тільки психологічними особливостями людини, але й її природними (біологічними) особливостями. Було виявлено, що жіночий переклад відрізняється від чоловічого головним чином описовим характером перекладу, використовуючи складніші конструкції та більш складні речення, а чоловічий характеризується більш деталізованою та послідовною специфікою перекладу. Це пояснює та науково підтверджує той факт, що жінки вирізняються своєю багатофункціональністю, а чоловіки характеризуються досить вузькоспеціалізованими завданнями та здатні вникнути у свою справу надзвичайно ретельно.

Ключові слова: гендерні особливості, переклад, генетика, біологічна концепція, глобалізація.

Карачева Д.В. Гендерные особенности перевода научно-технических текстов

В статье рассматривается гендерный аспект перевода и его особенности на основе биологических процессов в мозге человека. Впервые особенности гендерной лингвистики были рассмотрены в биологической концепции, пытаюсь объяснить природу гендерной разновидности перевода не только психологическими особенностями человека, но и ее природными (биологическими) особенностями. Было выявлено, что женский перевод отличается от мужского основным образом описательным характером перевода, используя сложные конструкции и более сложные предложения, а мужской характеризуется более детализированной и последовательной спецификой перевода. Это объясняет и научно подтверждает тот факт, что женщины отличаются своей многофункциональностью, а мужчины характеризуются достаточно узкоспециализированными задачами и способностью вникнуть в свое дело чрезвычайно тщательно.

Ключевые слова: гендерные особенности, перевод, генетика, биологическая концепция, глобалізація.

Karachova D.V. Gender characteristics of translation of scientific and technical texts

The article deals with gender aspect of the translation and its features on the basis of biological processes of the human brain. For the first time, the peculiarities of gender linguistics were considered in biological concept, trying to explain the nature of gender variation of translation not only by the psychological features of a person, but also by its natural (biological) features. In this research we have found that female translation is different from male mainly by the descriptive nature of translation, using more sophisticated constructions and more complex sentences, and male translation is characterized by more detailed and consistent translation specifics. This explains and scientifically confirms the fact that women can be distinguished by their versatility and that they differ from men because of this, and men are characterized by highly more specialized tasks and are able to concentrate on their work with extreme attention. This greatly affects the peculiarities of translation, since male and female style and individual character of translation can often be clearly distinguished in scientific and technical spheres. It's easier for men to cope with technical translation, since they can easily draw parallels with other similar industries and build more explicit contextual connections than women who build translation around more or less familiar terms without resorting to analogues and equivalents.

Key words: gender peculiarities, translation, genetics, biological concept, globalization.

Стаття надійшла до редакції – 05.04.2019 р.

Стаття прийнята до друку – 08.04.2019 р.

Рецензент – д.філ.н, проф. ЛНУ

імені Тараса Шевченка, Кобзар О.І.